

DLA doktori értekezés tézisei

Kiss Péter

Kurtág notációjának értelmezése a Játékok
példáján

Témavezető: Wilhelm András

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet-és művelődés-történeti tudományok besorolású

doktori iskola

Budapest

2018

I. A kutatás előzményei

Doktori disszertációm tárgya Kurtág György rendhagyó notációjának bemutatása, tanulmányozása és értelmezése a *Játékok* sorozat művein keresztül. Bár a Kurtágról szóló magyar és nemzetközi írások száma egyre növekszik, a művek lejegyzésével és azok értelmezésével viszonylag csekély számú tanulmány foglalkozik. Az általános zenei notációkat tárgyaló könyvek, illetve a huszadik századi új jelek használatát taglaló írások segítettek ugyan eligazodni a notáció fejlődésének történetében, valamint a különböző új technikák lejegyzésének megismerésében, ám kifejezetten a kurtági világ, és annak lenyomatai a művekben még említés szintjén sem képzik tárgyukat. Általános ismereteimet nagymértékben bővítette Kurt Stone: *Music Notation in the Twentieth Century*, valamint Erhard Karkoschka: *Das Schriftbild der Neuen Music* című könyve, az utóbbiban különös tekintettel az összefoglaló táblázatokra. Különösen érdekes volt számomra a *Ligeti György válogatott írásai* című könyvben a notáció és zenei grafika különbségéről és átjárhatóságáról szóló *Új notáció – kommunikációs eszköz vagy öncél?* című fejezete.

A Kurtág Györgyről szóló szakirodalom után tovább kutatva számos írás szolgált dolgozatom háttéréül. Kiemelném Dalos Anna *Kurtág, az elemezhetetlen*

tanulmányát, Wilhelm András *Mindennapi* című írását, valamint Varga Bálint András *Kurtág György* könyvét, melyben a szerzővel készített interjúban számos értékes információt találunk.

II. Források

Dolgozatom elsődleges forrása egy 18 DVD-lemezből álló kép- és hangfelvétel, melyeken 2003-ban Kurtág György egy mesterkurzus keretén belül a *Játékok*-sorozat műveit tanítja Csalog Gábornak, az abban az időben készülő *Játékok*-összkiadás lemezfelvételéhez kapcsolódóan. Véleményem szerint egy élő szerző tanításának, gesztusainak, zongorázásának modern kori rögzítése felbecsülhetetlen értékű dokumentumai lehetnek akár egy tudományos értekezésnek is, melyek számos, a témában felmerülő kérdésre a legpontosabb választ adhatják.

A disszertáció másik alapvető forrása a *Játékok*-sorozat első hét kiadott kötete, a hozzájuk tartozó jelmagyarázat, valamint az elérhető, notáció szempontjából érdekes kéziratok, melyekre az felmerülő újszerű jelek számbavételével és azok lehetséges megvalósításairól szóló fejezetekben, valamint a dolgozat második felében található elemzéseimben támaszkodom.

III. Módszer

Az értekezésben felhasznált anyagok, melyek az említett mesterkurzus felvételeiből származnak, a különböző értelmezési kérdések, lehetséges megoldások alátámasztására szolgálnak. Elemzéseim során eddigi tapasztalataimat felhasználva dolgoztam, ezután vettem össze egy-egy adott pontot Kurtág tanításaival. A rendkívül terjedelmes videóanyag ezidáig nem volt rendszerezve, eredeti formájában a dolgozat szempontjából használhatatlannak találtam, egy-egy mű tanításának visszakeresése rendkívül hosszadalmas folyamat volt. Ezért a dolgozat elkészítése előtt a teljes anyagot katalogizáltam, mely részletesen rögzíti, melyik mű melyik lemezen, másodpercre pontosan hol található. A katalógust disszertációm függelékeként csatolom, így minden hivatkozás pontosan visszakereshető. A lemezek – melyek egyetlen példányát ezen dolgozathoz használtam – elkészülte után mindenki számára elérhetővé válik a Budapest Music Center könyvtárában, az általam készített katalógussal együtt.

IV. Eredmények

Kurtág zenéjével először zeneakadémiai éveim elején, Csalog Gábor egyik nyári mesterkurzusán találkoztam. Az egyre gyakoribb és elmélyültebb munka vezetett a Ludium Együttes megalakulásához, mely elsősorban a

szerező műveinek minél mélyebb megértését és előadását helyezte a középpontba. Az együttes működésének egyik eddigi csúcspontja egy koncert volt, melyet a szerező is megtisztelt jelenlétével, majd a végén beszédében megható módon értékelte a hallottakat. Életemnek ebben a periódusában fogalmazódott meg bennem a gondolat, hogy disszertációmban műveinek, lejegyzésmódjának elemzésével, értelmezésével szeretnék majd foglalkozni.

Az alapvető kérdés, miszerint létezh-e Kurtág műveinek hiteles előadása a szerező személyes instruálása nélkül, a dolgozatom elkészülte után megválaszolhatóvá vált számomra. Műveinek tanulmányozása megmutatta, hogy kellő alázattal és alapossággal, a régi zenék törvényeinek ismeretével, hagyományával valamint fantáziával és nyitottsággal Kurtág minden műve megfejthető. Ugyanakkor a felvételek, melyek rögzítették tanítását, gesztusait, gondolatait, alapvető zenei gondolkodását, nagymértékben megkönnyítik a felmerülő új lejegyzésmódok megértését.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

A disszertáció témája kapcsán számtalan hangversenyen műsorra tűztem Kurtág Játékok sorozatának egyes műveit. Ezen felül a szerező különleges lejegyzésmódjáról és azok értelmezéséről mesterkurzussal egybekötött

előadást tartottam Romániában, Izlandon, valamint Kínában. A témában megszerzett tapasztalataimat azonban a leginkább a Zeneakadémián, tanítás közben tudom a leggyümölcsözőbben kamatoztatni.